

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ДАРІЄНКО ОЛЬГА ВІКТОРІВНА

УДК 334.72 : 65.012.1

**ДІАГНОСТУВАННЯ СТІЙКОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ**

Спеціальність 08.00.04 - Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса 2013

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Одеському національному економічному університеті
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Уманець Тетяна Василівна,
Одеський національний економічний університет,
професор кафедри економіки та управління
національним господарством

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, старший науковий
співробітник
Шлафман Наталія Леонідівна,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних
досліджень НАН України, провідний науковий
співробітник відділу розвитку підприємництва

кандидат економічних наук, доцент
Косянчук Тетяна Францівна,
Хмельницький національний університет,
доцент кафедри економіки підприємства і
підприємництва

Захист відбудеться “ 24”травня 2013 р. о 12:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.01 у Одеському національному економічному університеті за адресою: 65026, м. Одеса, вул. Преображенська, 8.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного економічного університету за адресою: 65026, м. Одеса, вул. Преображенська, 8.

Автореферат розісланий “22” квітня 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.І. Ковальов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний стан бізнес-середовища підприємств України характеризується високим рівнем нестабільності, невизначеності та непридатності раніше вживаних методів управління. В цих умовах однією з основних проблем, яка стоїть перед вітчизняними підприємствами, зокрема, малими та середніми, є забезпечення стабільності та надійності їх функціонування. Разом з тим слід зазначити, що зміна ринкової кон'юнктури ставить під загрозу не лише прибутковість діяльності підприємств, але й взагалі їх функціонування. Основними причинами припинення діяльності малих підприємств є неспроможність їх нейтралізувати ризики в економічній діяльності, а також відповідати за своїми зобов'язаннями, що зумовлено недостатністю не тільки ресурсної, але й інформаційної бази.

Теоретичні положення та практичні аспекти розвитку підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності стали предметом дослідження зарубіжних і вітчизняних учених. Віддаючи належне їхнім доробкам, усе ж зазначимо, що проблемам діагностування рівня стійкості функціонування підприємств малого бізнесу не приділено достатньої уваги, відсутні методичні розробки щодо інтегральної оцінки зовнішньої та внутрішньої стійкості функціонування малих та середніх підприємств з урахуванням невизначеності.

Дискусійність проблеми, об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень методичного характеру та прикладних розробок із проблематики менеджменту продуктивності розвитку підприємництва в сучасних умовах трансформації економіки України з метою удосконалення інформаційного забезпечення ефективного управління функціонуванням підприємств підтверджують актуальність обраної теми, її мету, завдання та структуру.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Наукове дослідження було виконано відповідно до планів науково-дослідницьких робіт Одеського національного економічного університету (ОНЕУ) за темами: „Проблеми підвищення ефективності господарювання у народногосподарському комплексі на мезо- та мікроекономічних рівнях” (ДР № 0109U008758) та „Проект „Стратегії економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року” (код Державного класифікатора продукції та послуг 73.20.1 „Послуги з досліджень і розробок у галузі суспільних і гуманітарних наук”)” (ДР № 0112U006681), у рамках яких досліджено методи системного аналізу вивчення рівня та факторів стійкого функціонування підприємств малого бізнесу; запропоновано концепцію формування системи індикаторів оцінки рівня стійкості функціонування малого та середнього підприємництва, надано програмно-інформаційне забезпечення його вимірювання, методіку інтегральної оцінки та запропоновано ряд заходів щодо удосконалення механізму управління стійким розвитком малих та середніх підприємств, проведено комплексне оцінювання рівня стійкості функціонування підприємств малого бізнесу харчової промисловості Одеського регіону та здійснено ідентифікацію отриманих результатів відповідно класу стійкості. Також робота

виконувалась відповідно з планом науково-дослідницьких робіт науково-дослідницького інституту Міністерства праці та соціальної політики в рамках теми: „Перспективні напрямки державної політики в сфері соціального розвитку України” (ДР № 0110U000948), у рамках якої обґрунтовано актуальність дослідження проблем малого підприємництва в сучасних соціально-економічних відносинах в країнах з ринковою економікою, досліджено місце і роль малого бізнесу в економіці США та Канади, наведено теоретико-методичні та прикладні розробки щодо оцінювання сучасного стану та перспектив розвитку малого бізнесу в Одеській області; Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України за темою: „Стратегічні напрямки розвитку підприємницького сектору України” (ДР № 0103U07717), у рамках якої обґрунтовано необхідність стійкого розвитку малих та середніх підприємств в ринковій економіці, визначено теоретико-методичні засади невизначеності в підприємницькій діяльності, надано інтегральну оцінку зовнішньої стійкості функціонування підприємств малого бізнесу на регіональному рівні.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо обґрунтування вибору діагностування стійкості функціонування підприємств малого бізнесу. Для досягнення визначеної мети поставлено та вирішено такі завдання:

досліджено еволюцію наукових поглядів на феномен підприємництва в аспекті можливостей створення в національній економіці України сприятливого середовища для розвитку малих підприємств;

визначено інформаційно-аналітичну базу управління діяльністю малих підприємств;

поглиблено теоретико-методичне обґрунтування дослідження стійкості як дефініції управлінської категорії підприємства;

обґрунтовано концептуальну схему діагностування стійкості функціонування малого підприємства шляхом формування системи індикаторів оцінки її рівня;

розроблено методичні засади проведення процедури діагностування стійкості функціонування підприємства;

удосконалено методичні підходи щодо визначення вагових коефіцієнтів складових стійкості функціонування підприємства, які враховують вплив латентних чинників внутрішнього та зовнішнього бізнес-середовища;

надано наукове обґрунтування системно-структурного подання концепції формування системи індикаторів оцінки рівня стійкості функціонування підприємств малого бізнесу з урахуванням результатів діагностування зовнішнього та внутрішнього рівнів їх життєдіяльності;

визначено пріоритетні напрямки регіональної політики щодо підтримки та стійкого розвитку підприємств малого бізнесу та *удосконалено* систему управління стратегічним бізнес-плануванням підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси оцінки внутрішніх і зовнішніх факторів стійкості функціонування підприємств малого бізнесу (МБ).

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні засади забезпечення діагностування стійкості функціонування малих підприємств в умовах посилення впливу інформаційної складової економіки на господарські процеси.

Методи дослідження. Теоретичною основою дисертації є фундаментальні положення економічної теорії, економічної кібернетики, теорії систем, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем функціонування, регулювання та підтримки суб'єктів підприємницької діяльності, законодавчі та нормативно-правові документи. Методологічним підґрунтям дослідження є сукупність *методів пізнання*: узагальнення, перехресні порівняння, індукції і дедукції. *Історико-логічний і ретроспективний методи* використовувались для виявлення особливостей розвитку досліджень з методологічних аспектів діагностування стійкості функціонування підприємств; *методи системного аналізу*, а саме: індексний, балансовий, факторного аналізу - для оцінки чинників впливу на стійкість функціонування підприємства; *статистичні методи* – для діагностування МП і визначення межі вагових коефіцієнтів відповідно до класів стійкості функціонування; *методи стандартизації (нормування), інтегральної та рейтингової оцінки* - для оцінки стійкості функціонування МСП регіону за допомогою інтегральних індексів, а також факторів, що його формують.

Інформаційною базою дослідження є статистичні дані малого бізнесу за регіонами за 2001-2011 рр. та 17-ти малих і 50-ти середніх підприємств харчової промисловості Одеського регіону за формами статистичної звітності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні існуючих теоретичних положень щодо механізмів забезпечення стійкості функціонування підприємств в умовах посилення впливу інформаційної складової економіки на господарські процеси, на основі яких було розроблено та реалізовано на практиці методику проведення інтегральної оцінки стійкості функціонування підприємства на базі структуроутворюючих чинників зовнішнього і внутрішнього бізнес-середовища в умовах невизначеності та ідентифікації отриманих результатів щодо класів стійкості функціонування. Наукова новизна одержаних результатів полягає в такому:

Вперше:

розроблено та обґрунтовано концепцію діагностування стійкості функціонування малих підприємств шляхом формування системи індикаторів оцінки її рівня на базі системно-праксеологічного підходу, що полягає у виділенні певних режимів існування підприємства як соціо-економічної системи: діяльності, вдосконалення та розвитку. Це на відміну від існуючих надає ефективний теоретичний інструментарій побудови складових механізму управління стійким функціонуванням підприємства із застосуванням ієрархічної системи вдосконалення бізнес-процесів;

удосконалено:

методичні засади діагностування стійкості функціонування підприємств за допомогою інтегральних індексів, які побудовано за принципом структуроутворюючих факторів в умовах невизначеності та системно-

праксеологічного підходу, що дозволить отримати узагальнену оцінку стійкості функціонування малих підприємств за рахунок факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, виявити сильні та слабкі сторони як самого підприємства, так і бізнес-середовища, де воно функціонує, сформувати систему управління стійким функціонуванням підприємства з урахуванням дії факторів невизначеності на різних рівнях управління;

методичні підходи щодо визначення вагових коефіцієнтів складових стійкості функціонування підприємства за допомогою анкет-опитування, які дозволяють будувати гібридні моделі зовнішньої та внутрішньої стійкості функціонування підприємств малого бізнесу на базі інтегральних індикаторів з урахуванням невизначеності;

дістало подальшого розвитку:

обґрунтування ступеню досконалості нормативно-законодавчої бази функціонування підприємств малого бізнесу, що дозволило виявити позитивні та негативні зрушення в їх законодавстві відповідно до стандартів ЄС;

теоретико-методичне обґрунтування дослідження стійкості як дефініції управлінської категорії, що дозволило здійснити подальший розвиток понятійно-категорійного апарату підприємництва шляхом уточнення таких базових понять, як: функціонування, стійке функціонування, механізм забезпечення та рівень стійкості функціонування підприємства, ризикова стійкість; розмежувати такі поняття як сталість та стійкість, визначити рівні цілей системи управління процесом забезпечення стійкості функціонування малого підприємства та проблеми;

наукове обґрунтування системно-структурного подання концепції діагностування стійкості функціонування малих підприємств на принципі рефлексії, яке враховує результати діагностування їх розвитку в цілому, а також на зовнішньому та внутрішньому рівнях. Це дозволило надати уявлення промислового підприємства як соціо-економічної системи та побудувати моделі оцінки зовнішнього, внутрішнього та загального рівня стійкості функціонування підприємств малого бізнесу;

пріоритетні напрямки підвищення зовнішньої та внутрішньої стійкості функціонування малих та середніх підприємств на регіональному рівні, що дозволить підвищити рівень індикаторів зовнішньої стійкості функціонування підприємств з урахуванням невизначеності та запропонувати механізм управління чинниками їх внутрішньої стійкості відповідно до класу стійкості функціонування.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що методичні положення, запропоновані в дисертації, доведені до рівня конкретних пропозицій і рекомендацій, які реалізуються як на підприємствах малого бізнесу, так і в органах регіонального управління, наукових дослідженнях Міністерства праці та соціальної політики, Головного управління статистики України в Одеській області.

Практичне впровадження результатів дисертаційної роботи підтверджено відповідними документами Головного управління статистики України в Одеській області (довідка про використання № 09-02-127/10 від 17.01.

2012р.); Одеської міської організації роботодавців (довідка про використання № 7-12/412-18 від 15.11.2012р.) та Гільдії Одеських підприємців (довідка про використання № 19-9/302 від 12.12.2012р.); НДІ праці і зайнятості населення Міністерства праці та соціальної політики України (довідка про використання №01/4-416 від 01.12.2010р.); ПАВ „ENNI FOODS” (довідка про використання № 22-01/15 від 09.01. 2013р.). Теоретичні розробки і практичні рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, використовуються в навчальному процесі ОНЕУ (довідка № 01-17/34 від 08.01.13р.) під час викладання дисциплін „Планування ділового розвитку фірми”, „Розробка бізнес-планів”, „Національна економіка”.

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, результати і висновки дисертаційного дослідження є підсумком особистих досліджень автора щодо методики оцінки рівня стійкості функціонування підприємства. Авторі належать наукові ідеї, обґрунтування цілей, завдань і вибір методів дослідження, теоретичні і методичні розробки та практичні рекомендації щодо удосконалення інформаційного забезпечення управління стійким функціонуванням підприємства. Всі результати дослідження отримані автором самостійно. Внесок автора у колективно опублікованих працях відображений в списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні методологічні положення та практичні результати дослідження обговорені та апробовані у виступах дисертанта протягом 2008-2012рр. на 15-ти міжнародно-практичних конференціях, симпозіумах і конгресах, 2-х всеукраїнських науково-практичних конференціях, 5-ти науково-практичних конференціях, у тому числі: на міжнародній науково-практичній конференції «Управління інноваціями», Росія, м. Москва, Інститут проблем управління ім. В.А. Трапезнікова РАН, 15-17.11.2010р.; IX та X міжнародних наукових конференціях молодих учених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання», 09-11.12.2008-2009рр., м. Донецьк, ДонНУ; V міжнародній науково-практичній конференції "Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні", м. Київ, КНТЕУ, 13-15.05.2009р.; міжнародній науково-практичній конференції „Соціально-економічний розвиток України і її регіонів: проблеми науки і практики”, м. Харків, 18-21.05.2010р. та 10-11.05.2012р., ХНЕУ; міжнародній науково-практичній конференції „Структурні реформи і трансформації в промисловості: перспективи і пріоритети”, м. Донецьк, ІІ НАН України, 17.12.2010р.; IX, X та XII міжнародних науково-практичних конференціях „Проблеми планування виробництва в ринкових умовах”, 3-5.10.2009р., 2010р., 2012р., м. Алушта, ХНУ.

Публікації. Результати дисертаційного дослідження опубліковано в 29-ти наукових працях України, у тому числі: в 4-х монографіях, 4-х брошурах, 11-ти статтях у наукових журналах та збірниках наукових праць (5 – без співавторів), 9-ти – у матеріалах конференцій (4 – без співавторів). Також є одна публікація в Росії. Загальний обсяг публікацій 50,0 д. а., з яких особисто автору належить 10,96 д. а.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, додатків, списку використаної літератури. Загальний обсяг дисертації 288 сторінок. У роботі розміщено 28 таблиць та 21 рисунок, які подано на 52 сторінках, 11 додатків. Список використаних джерел містить 275 найменувань. Додатки і список літератури займають 91 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження, охарактеризовано наукову новизну і практичну значимість отриманих результатів, наведено дані щодо їх апробації та публікацій автора.

У **першому розділі „Теоретичні основи забезпечення стійкості функціонування підприємств малого бізнесу”** систематизовано погляди основних представників зарубіжних та вітчизняних шкіл на феномен підприємництва як соціально-економічного явища та визначено роль малого бізнесу в економічному розвитку країни. На підставі зазначеного автором досліджено парадигму розвитку категорії „Підприємництво” з позицій надання можливостей створення в національній економіці сприятливого середовища для розвитку малого бізнесу: визначено зміст даної категорії за різними підходами, теоріями, економічними школами. Це дозволило стверджувати, що категорія „Підприємництво”, яка пройшла шлях еволюційного розвитку, до теперішнього часу не має чіткого визначення. Послідовне дослідження ролі та місця малого бізнесу в економічному житті промислово-розвинених країн світу, наукових досліджень еволюції малого підприємництва в Україні призвели до висновку, що загальні для усього українського малого підприємництва проблеми по різному проявляються в регіонах України і це дуже важливо враховувати не тільки при організації державного регулювання у формі „підтримки малого бізнесу”, але й при забезпеченні стійкого функціонування малого та середнього підприємництва в умовах невизначеності певного регіону. Структурний аналіз суб'єктів підприємництва засвідчив, що 99,4% від загальної кількості суб'єктів підприємницької діяльності – це малі та середні підприємства, із них у промисловості – 98,2%. Отже, одним із перспективних напрямків створення конкурентноспроможного бізнес-середовища є стійке функціонування саме підприємств малого бізнесу.

Аналіз нормативно-законодавчої бази управління діяльністю малих та середніх підприємств дозволив обґрунтувати ступінь її досконалості, виявити позитивні та негативні зрушення в законодавстві їх функціонування відповідно до стандартів ЄС. Дослідження понятійного апарату стійкості функціонування підприємства показало відсутність загальновизнаної точки зору на такі категорії, як: «стійкий розвиток», «стійке функціонування», «економічна стійкість системи», а також єдиної думки з приводу класифікації складових економічної стійкості підприємства. У зв'язку з цим, автором запропоновано розглядати стійкість функціонування підприємства як комплексну характеристику суб'єкту підприємницької діяльності щодо здатності виконувати базові та нові функції незалежно від характеру зовнішніх впливів, у

тому числі на основі якісної зміни власної структури. Для розробки методичних положень з формування системи індикаторів оцінки стійкості функціонування підприємства з урахуванням дії факторів невизначеності в роботі наведено наукове обґрунтування сутнісних характеристик невизначеності як невід'ємної властивості підприємства на підставі аналізу та системного підходу до економічних об'єктів.

У другому розділі „**Методичне забезпечення формування системи індикаторів діагностування стійкості функціонування підприємств малого бізнесу**” обґрунтовано і розроблено концепцію формування системи індикаторів оцінки стійкості функціонування підприємств МБ на базі системно-праксеологічного підходу, основою для якої став симбіоз двох концепцій – моделі життєздатності системи С. Біра і методології розвитку полісистеми Г.П. Щедровицького. Основу системно-структурного подання даної концепції складає розподіл режимів функціонування підприємства як соціо-економічної системи на режим діяльності, вдосконалення та розвитку, які враховують вплив чинників як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. Реалізація запропонованого підходу до забезпечення стійкості функціонування підприємств МБ здійснюється шляхом організації управлінської діяльності цим процесом на рефлексивній основі і може бути здійснена за умови розрізнення простору існування вихідної соціо-економічної системи функціонування та релевантного рефлексивного простору (див. рис.1). Під механізмом управління процесом забезпечення стійкості функціонування підприємств МБ розуміється усвідомлене перетворення системи, засноване на розробці і впровадженні нових засобів функціонування, які спрямовані на усунення внутрішніх обмежень і розширення можливостей системи з реалізації заданої макрофункції. Зазначено, що в рамках даного дослідження підприємство МБ слід розглядати як соціо-економічну систему діяльності, яка відчуває вплив зовнішнього середовища, має осмислене керівництво, певні межі, функціонує на відносно постійній основі і представляє собою форму діяльності по отриманню економічної вигоди. Аналіз методологічних та методичних підходів щодо діагностики стійкості функціонування підприємств показав, що науковці практично всі свої дослідження пов'язують не з вищезазначеною категорією, а с поняттям „стійкого розвитку” підприємства; методологічним та методичним розробкам за даною проблемою притаманно ряд методологічних недоліків, обмежень в практичному використанні та обмежень на методологічному, методичному та прикладному рівнях.

З метою удосконалення програмно-інформаційного забезпечення вимірювання рівня стійкості функціонування підприємств МБ було методично обґрунтовано й удосконалено критерії оцінки вищезазначеного процесу з урахуванням невизначеності. Введено авторську трактовку поняття „рівня стійкості функціонування” як точки, що показує силу впливу факторів ендогенного та екзогенного характеру і силу протидії йому з боку суб'єкту управління на оцінній шкалі. При формуванні системи індикаторів оцінки стійкості функціонування підприємства за системно-праксеологічним підходом автор вважає за потрібне розглядати дві системоутворюючі складові рівня

Рис. 1. Схема механізму управління процесом забезпечення стійкості функціонування підприємств малого бізнесу на базі системно-праксеологічного підходу

стійкості функціонування підприємства: зовнішню та внутрішню. Оцінку впливу факторів зовнішнього середовища на стан стійкості функціонування МСП рекомендовано здійснювати за десятьма напрямками: структурна демографія розвитку підприємств малого бізнесу; матеріально-технічне забезпечення агросектору як сировинної бази для промисловості; інвестиційні переваги регіону; фінансовий потенціал підприємств МБ; інноваційно-інвестиційна привабливість МСП; комунікаційна та комерційна інфраструктури регіону; ринок праці; освітній потенціал; рівень мотивації найманих працівників до продуктивної праці. Внутрішню стійкість функціонування підприємства доцільно оцінювати за чотирма блоками, які надають інформацію щодо: економічної, соціальної, екологічної та ризикової стійкості функціонування. В свою чергу, економічну стійкість рекомендовано досліджувати за такими напрямками, як: фінансова, ринкова, організаційно-управлінська, виробнича, техніко-технологічна та інноваційно-інвестиційна стійкість. Виявлено та досліджено характеристики основних вимог та інформаційних джерел оцінки рівня стійкості функціонування підприємства МБ на базі системно-праксеологічного підходу, що дозволило побудувати механізм управління факторами стійкості функціонування підприємства (рис.2).

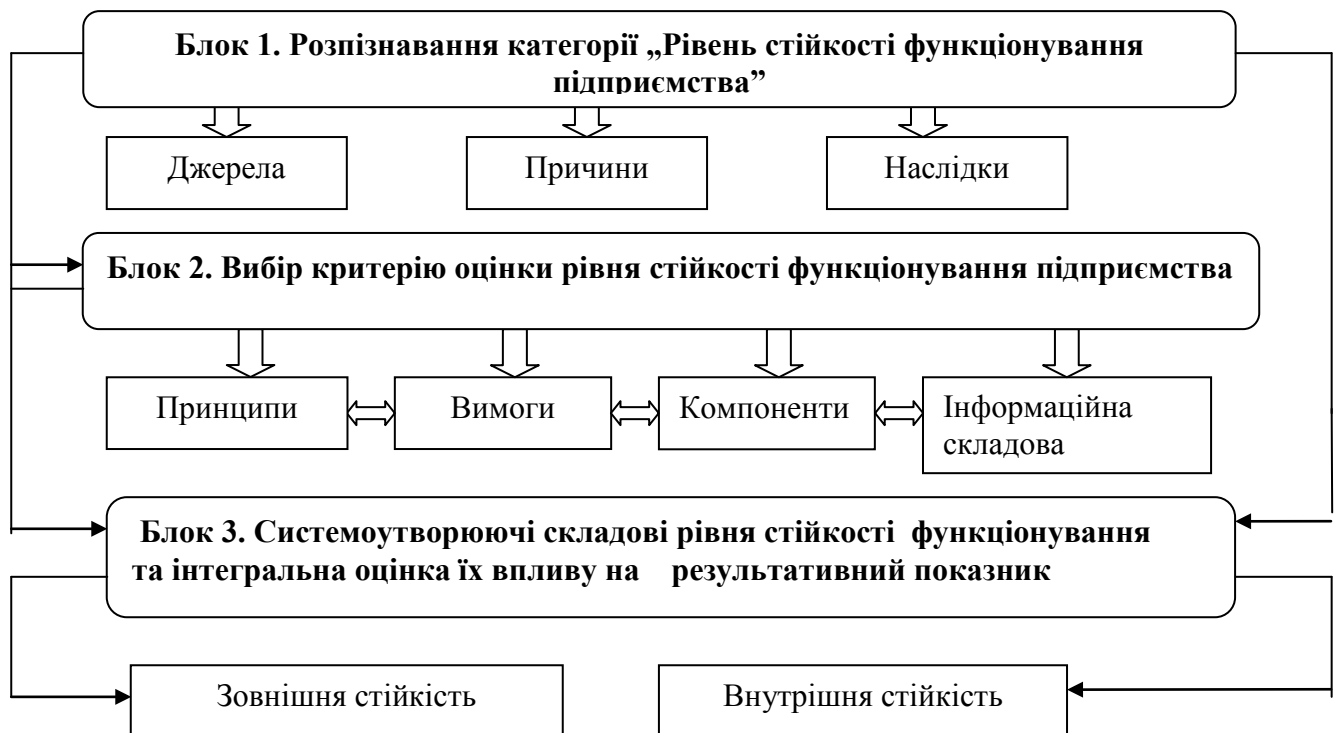

Рис. 2. Механізм управління факторами стійкості функціонування підприємства

Обґрунтовано та удосконалено методологічні засади щодо технології оцінки рівня стійкості функціонування підприємств за допомогою інтегральних індексів, яка побудована за принципом структуроутворюючих факторів в умовах невизначеності та системно-праксеологічного підходу. Методика

розрахунку узагальнюючого інтегрального індексу стійкості функціонування підприємства певної галузі промисловості регіону включає такі основні етапи:

- Системний аналіз проблеми, її структуризацію та представлення у вигляді ієрархії.
- Добір показників статистики промисловості, малого бізнесу та суб'єктів підприємницької діяльності, що характеризують функціонування підприємства.
- Визначення показників (ознак), які суттєво не впливають на стан стійкого функціонування підприємства за допомогою коефіцієнта варіації.
- Визначення показників: стимуляторів (+), дестимуляторів (-).
- Формування інформаційних баз даних, тобто формування матриці вихідних даних
- Ранжування показників, що характеризують зовнішню стійкість функціонування.

- Вибір кращого значення для кожного показника, який характеризує і-тий блок в побудові групового інтегрального індексу зовнішньої стійкості функціонування підприємства (максимального для показників-стимуляторів і мінімального для показників-дестимуляторів).

- Розрахунок часткових індексів блоку „Зовнішня стійкість функціонування, що характеризують рівень певного аспекту розвитку малого та середнього бізнесу на регіональному рівні як відношення фактичного значення j-того показника для кожного регіону (X_{ij}) до кращого в Україні (в певному регіоні),

тобто нормування показників: для показників-стимуляторів: $K_{\text{част.і}} = \frac{X_{ij}}{X_{ij\text{max}}}$ (1); для

показників-дестимуляторів: $K_{\text{част.і}} = \frac{X_{ij\text{min}}}{X_{ij}}$ (2).

- Розрахунок часткових інтегральних індексів за певною компонентою, що характеризує зовнішню стійкість функціонування підприємства за формулою середньої геометричної часткових коефіцієнтів, що входять до і-тої компоненти: $K_{1,i} = \sqrt[m]{K_{\text{част.1,i.1}} * K_{\text{част.1,i.2}} * \dots * K_{\text{част.1,i.m}}}$ (3).

- Визначення значення вагового коефіцієнта складових рівня стійкості функціонування підприємств малого бізнесу за результатами анкетування експертним методом (b_{ij}).

- Розрахунок групового інтегрального індексу зовнішньої стійкості функціонування підприємств з урахуванням невизначеності за формулою

середньої арифметичної зваженої: $K_{\text{груп.і}} = \sum_{i=1}^{10} K_{\text{част.1,i}} * b_{\text{част.1,i}}$ (4).

- Вибір нормативного або середньогалузевого значення по Україні для кожного показника переробної промисловості, який характеризує певну компоненту або блок в побудові групового інтегрального індексу внутрішньої стійкості функціонування підприємства.

- Розрахунок часткових індексів блоку „Внутрішня стійкість” функціонування, що характеризують рівень певного аспекту функціонування

малого або середнього підприємства як відношення фактичного значення j -того показника для кожного підприємства (X_{ij}) до середньогалузевого значення даного показника переробної промисловості певного регіону, якщо це показник-стимулятор, і, навпаки, як співвідношення середньогалузевого значення даного показника переробної промисловості України до фактичного значення j -того показника для кожного підприємства (X_{ij}), тобто здійснюється стандартизація (нормування) показників.

- Розрахунок часткових інтегральних індексів за певною компонентою, що характеризує внутрішню стійкість функціонування підприємства (окрім економічної стійкості) за формулою середньої геометричної часткових коефіцієнтів, що входять до j -тої компоненти: $K_{2,j} = \sqrt[n]{K_{\text{част.2.2.1}} * K_{\text{част.2.2.2}} * \dots * K_{\text{част.2.2.n}}}$ (5).

- Розрахунок часткового зведеного інтегрального індексу економічної стійкості функціонування підприємств з урахуванням невизначеності за формулою середньої арифметичної зваженої: $K_{21} = \sum_{k=1}^6 K_{\text{част.2.1.k}} * b_{\text{част.2.1.k}}$ (6).

- Розрахунок групового інтегрального індексу внутрішньої стійкості функціонування підприємств з урахуванням невизначеності за формулою середньої арифметичної зваженої: $K_2 = \sum_{p=1}^4 K_{\text{част.звед.2.p}} * b_{\text{част.2.p}}$ (7).

- Розрахунок зведеного інтегрального індексу стійкості функціонування підприємства з урахуванням невизначеності за формулою середньої арифметичної зваженої: $K = K_{\text{груп.1}} * b_{\text{груп.1}} + K_{\text{груп.2}} * b_{\text{груп.2}}$ (8).

- Ранжування підприємств за зведеним інтегральним індексом стійкого функціонування підприємств певної галузі промисловості регіону.

- Ідентифікація отриманих результатів до певного класу стійкості функціонування підприємства.

Ідентифікацію отриманих результатів щодо рівня стійкості функціонування підприємства автором запропоновано розглядати відповідно до класу стійкості та значення отриманого показника за певними групами, характеристику яких наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Класи стійкості функціонування промислового підприємства

№ класу	Клас стійкості	Значення показника
I	Абсолютна стійкість функціонування	$0,90 < K \leq 1,00$
II	Висока стійкість функціонування	$0,75 < K \leq 0,90$
III	Нормальна стійкість функціонування	$0,60 < K \leq 0,75$
IV	Середня стійкість функціонування	$0,45 < K \leq 0,60$
V	Слабо стійкий рівень функціонування	$0,30 < K \leq 0,45$
VI	Нестійкий рівень функціонування	$0,15 < K \leq 0,30$
VII	Критичний рівень функціонування	$K \leq 0,15$

У третьому розділі дисертаційної роботи „Оцінка стійкості функціонування підприємств малого бізнесу” надано системно-структурне подання концепції формування системи індикаторів оцінки рівня стійкості функціонування МСП з урахуванням результатів діагностування зовнішнього та внутрішнього рівнів їх життєдіяльності та побудови моделей оцінки рівня зовнішньої, внутрішньої і загальної стійкості функціонування МСП харчової промисловості Одещини. Так, наведено результати аналізу впливу екзогенних чинників бізнес-середовища на рівень зовнішньої стійкості функціонування підприємств МБ. Досліджено тенденції розвитку малого підприємництва на регіональному рівні на прикладі Одеської області за період 2008-2011рр. та питання простоти ведення малого бізнесу в порівнянні між країнами світу за останні три роки, що дозволили визначити коло проблем, які заважають рівню стійкого функціонування МСП і потребують заходів щодо їх усунення.

З метою більш повного дослідження стану та розвитку малого бізнесу на регіональному рівні в Одеській області автором було проведено вибіркове опитування – анкетування, результати якого дозволили визначити вагові коефіцієнти впливу чинників складових зовнішньої стійкості функціонування підприємств МБ, а саме: структурна демографія розвитку малого та середнього підприємництва в регіоні – 0,156; матеріально-технічне забезпечення агросектору як сировинної бази для промисловості в регіоні – 0,068; інвестиційні переваги регіону – 0,104; фінансовий потенціал малого та середнього підприємництва регіону – 0,109; інвестиційна привабливість малого та середнього бізнесу у регіоні – 0,092; комунікаційна інфраструктура – 0,067; комерційна інфраструктура – 0,065; розвиток ринку праці – 0,124; освітній потенціал регіону – 0,088; рівень мотивації найманих працівників до продуктивної праці – 0,127.

Оцінку зовнішньої стійкості функціонування підприємств МСП харчової промисловості запропоновано здійснювати за гібридною моделлю такого виду:

$$K_{\text{груп.і}} = 0,156 * K_{\text{част.і.1}} + 0,068 * K_{\text{част.і.2}} + 0,104 * K_{\text{част.і.3}} + 0,109 * K_{\text{част.і.4}} + \\ + 0,092 * K_{\text{част.і.5}} + 0,067 * K_{\text{част.і.6}} + 0,065 * K_{\text{част.і.7}} + 0,124 * K_{\text{част.і.8}} + 0,088 * \\ * K_{\text{част.і.9}} + 0,127 * K_{\text{част.і.10}} \quad (9),$$

де: $K_{\text{част.і.і}}$ – часткові інтегральні індекси зовнішньої стійкості функціонування підприємств МБ. Це дозволило надалі ідентифікувати підприємство за рівнем зовнішньої стійкості відповідно до і-того класу стійкості функціонування підприємства в рамках певної галузі промисловості в рамках регіону. Так, рівень зовнішньої стійкості функціонування промислових підприємств МБ Одеської області, який було визначено автором на базі інтегральних індикаторів під час дослідження, відповідає для малих підприємств класу V – „Слабо стійкий рівень функціонування”, а для середніх - класу IV – „Середня стійкість функціонування”, що свідчить про необхідність впровадження механізму інтегральної оцінки та розробки заходів щодо підвищення зовнішньої стійкості функціонування МСП на регіональному рівні та стратегічного бізнес-планування на рівні підприємства.

Автором також було визначено значення вагового коефіцієнта системоутворюючих блоків внутрішньої стійкості функціонування підприємств малого бізнесу, а саме: економічної стійкості – 0,581; соціальної – 0,209; екологічної – 0,114 та ризикової – 0,096. Це дозволило побудувати гібридну модель внутрішньої стійкості функціонування підприємств малого та середнього бізнесу харчової промисловості такого виду:

$$K_{\text{груп.2}} = 0,581 * K_{\text{част.звед.2.1}} + 0,209 * K_{\text{част.2.2}} + 0,114 * K_{\text{част.2.3}} + 0,096 * K_{\text{частк.2.4}} \quad (10),$$

де: $K_{\text{част.2.i}}$ – часткові інтегральні індекси внутрішньої стійкості функціонування підприємства малого бізнесу.

В роботі також запропонована модель загальної стійкості функціонування підприємств МБ харчової промисловості з урахуванням невизначеності, такого виду: $K = 0,313 * K_{\text{груп.1}} + 0,687 * K_{\text{груп.2}} \quad (11);$

Вищенаведене дозволило автору визначити рівень зовнішньої, внутрішньої та загальної стійкості функціонування МСП харчової промисловості Одеської області під час дослідження за 17-ю малими та 50-ю середніми підприємствами.

Структурний розподіл малих підприємств Одещини за класом стійкості функціонування наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Ідентифікація рівнів загальної стійкості функціонування малих підприємств переробної промисловості Одеської області до класу стійкості

№	Клас стійкості	Значення показника	Питома вага підприємств, що досліджувались, %	Перелік підприємств
1	Абсолютна	0,90 <K ≤ 1,00	-	-
2	Висока	0,75 <K ≤ 0,90	-	-
3	Нормальна	0,60 <K ≤ 0,75	11,8	ТОВ „НОВЕ ДІЛО” ; ВАТ „ШКІРСИРОВИННИЙ ЗАВОД”
4	Середня	0,45 <K ≤ 0,60	47,0	ВАТ „БАЛТСЬКИЙ ЗАВОД ПРОДТОВАРІВ”; ВАТ „ДНІСТРОВСЬКИЙ”; державне підприємство „ПИСАРІВСЬКИЙ СПИРТЗАВОД”; ТОВ „НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО „АРІА”; ТОВ „ЛІМАН”; приватна виробничо-комерційна фірма „ОДЕСПРОДУКТ-КОМПЛЕКС”, виробнича фірма у формі ТОВ „СУЗІР’Я”; ТОВ „КОТОВСЬКИЙ ВИНЗАВОД”

5	Слабо стійкий рівень	$0,30 < K \leq 0,45$	29,4	ВАТ „ВИНОГРАДАР”; ПП „ВАЛЕНТИНО”; кооператив „СТРОЙ ПРОЕКТ”; ТОВ „АП ОВДІОПОЛЬВИНО”; ТОВ „ЛАНЖЕРОН І К”
6	Нестійкий рівень	$0,15 < K \leq 0,30$	11,8	ВАТ „Чубівський комбінат хлібопродуктів”; Дочірнє підприємство ВАТ „Одеська продовольча база”
7	Критичний рівень	$K \leq 0,15$	-	-

Що стосується середніх підприємств харчової промисловості Одеської області, то структура стійкості їх функціонування за класами функціонування розподілилась таким чином: клас I - „Абсолютна стійкість функціонування” – 0 %; клас II - „Висока стійкість функціонування” - 6%; клас III - „Нормальна стійкість функціонування” – 8%; клас IV - „Середня стійкість функціонування” – 30%; клас V - „ Слабо стійкий рівень функціонування” – 34%; клас VI - „Нестійкий рівень функціонування” – 20%, клас VII - „Критичний рівень функціонування” – 2% (ТОВ „ЧЕРНОМОРОЧКА”).

Запропоновано напрями адаптації підприємств МБ до ідентифікованих загроз, а саме: розроблено пріоритетні напрямки підвищення зовнішньої та внутрішньої стійкості функціонування МСП на регіональному рівні, що дозволить підвищити рівень індикаторів зовнішньої стійкості функціонування підприємств та запропоновано механізм управління чинниками їх внутрішньої стійкості в умовах невизначеності; запропоновано ряд пріоритетних напрямків регіональної політики щодо підтримки та стійкості функціонування підприємств МБ відповідно до проблем щодо забезпечення їх стійкого функціонування, які було виявлено під час дослідження за блоками: заходи, мета, що дасть. Удосконалено механізм управління стійким функціонуванням МСП та систему управління стратегічним бізнес-плануванням підприємства відповідно до ідентифікованого рівня стійкості його функціонування, а саме: наведено характеристику рівнів внутрішньої стійкості функціонування відповідно до виробничо-господарської ситуації та запропоновано способи стабілізації та підвищення стійкості функціонування.

ВИСНОВКИ

Одержані в дисертації наукові результати в сукупності вирішують важливу науково-практичну задачу обґрунтування теоретико-методичних засад діагностування стійкості функціонування підприємства щодо удосконалення інформаційного забезпечення управління стійким функціонуванням підприємств малого бізнесу. Це дало змогу зробити висновки та сформулювати

пропозиції, які розкривають результати виконання зазначених у дослідженні завдань:

1. Дослідження еволюції наукових поглядів на феномен підприємництва як соціально-економічного явища та визначення ролі малого бізнесу в економічному розвитку країни за різними підходами, теоріями, економічними школами дозволило визначити, що категорія „Підприємство” до теперішнього часу не має чіткого кількісного визначення та є самостійною, ініціативною, систематичною, на власний ризик господарською діяльністю. Структурний аналіз суб'єктів підприємництва засвідчив, що 93,7% від загальної кількості суб'єктів підприємницької діяльності України – це малі підприємства, із них у промисловості зосереджено 98,2%. Але обсяг реалізованої продукції підприємствами малого бізнесу становить тільки 13,1% всієї реалізації. Отже, одним із перспективних напрямків створення конкурентноспроможного бізнес-середовища є стійке функціонування саме підприємств малого бізнесу.

2. Аналіз порогових параметрів суб'єктів підприємницької діяльності за стандартами ЄС, критеріїв щодо розподілу на певні групи видів підприємств відповідно ЄС, Господарського (ГКУ) та Податкового (ПКУ) Кодексів України, порівняльної характеристики внесених змін щодо категорій суб'єктів підприємницької діяльності дозволив визначити ступінь досконалості нормативно-законодавчої бази, виявити позитивні та негативні зрушення в законодавстві малого бізнесу відповідно до стандартів ЄС.

3. Дослідження понятійного апарату стійкого функціонування підприємства за різними підходами показало відсутність загальновизнаної точки зору на такі категорії, як: «стійкий розвиток», «стійке функціонування», «економічна стійкість системи» та дозволило надати авторську трактовку стійкості функціонування підприємства як комплексної характеристики суб'єкту підприємницької діяльності щодо здатності виконувати базові та нові функції незалежно від характеру зовнішніх впливів, у тому числі на основі якісної зміни власної структури. З метою обґрунтування необхідності забезпечення стійкого функціонування суб'єкту підприємницької діяльності в ринковій економіці було здійснено подальший розвиток понятійно-категорійного апарату підприємництва як конкретної галузі економічної науки шляхом уточнення та введення таких базових понять як: функціонування, стійке функціонування, підприємство малого бізнесу, механізм забезпечення стійкого функціонування підприємства, рівень стійкості функціонування, ризикова стійкість.

4. Розроблено та обґрунтовано концепцію діагностування стійкості функціонування малих підприємств шляхом формування системи індикаторів оцінки її рівня в умовах невизначеності на базі системно-праксеологічного підходу, основою для якої став симбіоз двох концепцій: моделі життєздатної системи С. Біра і методології розвитку полісистеми Г.П. Щедровицького. Реалізація запропонованого підходу до забезпечення стійкості функціонування підприємств МБ здійснюється шляхом організації управлінської діяльності цим процесом на рефлексивній основі і надає ефективний теоретичний

інструментарій побудови складових механізму управління стійким функціонуванням підприємства із застосуванням ієрархічної системи вдосконалення бізнес-процесів.

5. Обґрунтовано та удосконалено методичні засади проведення діагностики стійкості функціонування підприємства в умовах невизначеності відповідно до вищезазначеної концепції, що дозволило надати системно-структурне уявлення промислового підприємства як соціо-економічної системи, обґрунтувати доцільність використання певних методів і моделей оцінки стійкості функціонування підприємства в умовах невизначеності, технології оцінки рівня стійкості функціонування підприємств за допомогою інтегральних індексів, яка побудована за принципом структуроутворюючих факторів в умовах невизначеності та системно-практичного підходу.

6. Удосконалено методичні підходи щодо визначення вагових коефіцієнтів складових стійкості функціонування підприємства за допомогою анкет-опитування, які дозволяють запропонувати сім класів стійкості функціонування: абсолютна, висока, нормальна, середня, слабо стійкий рівень, нестійкий та критичний рівень та вказати на їх межові характеристики, побудувати гібридні моделі зовнішньої та внутрішньої стійкості функціонування підприємств МБ з урахуванням невизначеності на базі інтегральних індикаторів.

7. Запропоновано оцінку стійкості функціонування підприємств МБ харчової промисловості з урахуванням невизначеності здійснювати за допомогою гібридних моделей стійкості функціонування на базі інтегральних індикаторів. Це дозволило надалі ідентифікувати підприємство за рівнем зовнішньої, внутрішньої та загальної стійкості відповідно до і-того класу стійкості функціонування підприємства в рамках певної галузі промисловості в межах регіону. Рівень зовнішньої стійкості функціонування промислових підприємств МБ харчової промисловості Одеської області, який було визначено автором на базі інтегральних індикаторів, відповідає для малих підприємств класу V – „Слабо стійкий рівень функціонування”, а для середніх - класу IV – „Середня стійкість функціонування”, що свідчить про необхідність впровадження механізму інтегральної оцінки та розробки заходів щодо підвищення зовнішньої стійкості функціонування МСП на регіональному рівні та стратегічного бізнес-планування на рівні підприємства. Рівень загальної стійкості функціонування підприємств МБ харчової промисловості Одеської області, який було визначено автором на базі інтегральних індикаторів по 17-ти малим і 50-ти середнім підприємствам, дозволив ідентифікувати їх за певним класом стійкості на різних рівнях управління процесом забезпечення стійкості функціонування підприємства в умовах невизначеності.

8. Розроблено пріоритетні напрямки підвищення зовнішньої та внутрішньої стійкості функціонування малих підприємств на регіональному рівні, що дозволить підвищити рівень індикаторів зовнішньої стійкості функціонування підприємств та запропоновано механізм управління чинниками їх внутрішньої стійкості в умовах невизначеності відповідно до класу стійкості.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Лучакова О.В. Методи і моделі оцінювання розвитку малого бізнесу: мікро- і мезорівень: Монографія / Лучакова О.В., Уманець Т.В., Ольвінська Ю.О. - Донецьк: „ВІК”, 2010. – 280 с. (С. 29-33; 195-211).
2. Лучакова О.В. Оцінка регіонального економічного розвитку України: теорія та практика: Монографія / Лучакова О.В., Уманець Т.В., Косьміна К.М. - Донецьк: „ВІК”, 2010. – 350 с. (С. 58-74; 165-200; 252-270; 373-375).
3. Дарієнко О.В. Управління стійкістю функціонування підприємств малого бізнесу: методичні та практичні аспекти: Монографія / О.В.Дарієнко, Т.В. Уманець. - Донецьк: „ВІК”, 2012. – 293 с. (С. 28-48; 116-161-214; 238-293).
4. Дарієнко О.В. Проблеми підвищення ефективності господарювання у народногосподарському комплексі (на мікро- та мезоекономічних рівнях): Монографія / [О.В. Дарієнко, А.І. Ковальов, Н.В.Сментина, Т.В. Уманець та ін.]; за заг. ред. А.І. Ковальова, Н.В. Сментини. – Одеса: „Атлант” ВОІ СОІУ, 2013. – 398 с. (С. 270-288).

Статті у наукових фахових виданнях:

5. Лучакова О.В. Малий бізнес України: проблеми розвитку / О.В. Лучакова, Т.В. Уманець //Оцінка ефективності використання ресурсів підприємствами Донецького регіону: Зб. наук. праць Донецького державного університету управління. – Т. ІХ. – Вип. 110. – Серія „Економіка”.– Донецьк:ДонДУУ, 2008. – С. 60-71. *(Особисто автором розглянуто тенденції розвитку малого підприємництва в Україні за регіонами).*
6. Лучакова О.В. Система індикаторів оцінки стійкого функціонування підприємств малого бізнесу /О.В. Лучакова, Т.В. Уманець //Оцінка ефективності використання ресурсів підприємствами Донецького регіону: Зб. наук. праць Донецького державного університету управління. – Т. ІХ. – Вип. 113. – Серія „Економіка”. – Донецьк: ДонДУУ, 2008. – С. 260-271. *(Особисто автором запропоновано систему індикаторів оцінки стійкого функціонування малого бізнесу на регіональному рівні).*
7. Лучакова О.В. Мале підприємництво Одещини: проблеми та перспективи розвитку /О.В. Лучакова, Т.В. Уманець // Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. - № 4. – Т. 2 (134). – Хмельницький: ХНУ, 2009. – 289. – С. 278-283. *(Особисто автором розглянуто стан розвитку малого підприємництва в Одеській області та наведено результати вибіркового опитування-анкетування щодо перспектив ефективного розвитку малого бізнесу в регіоні).*
8. Лучакова О.В. Інформаційно-аналітична база регіонального управління розвитком малого бізнесу / О.В. Лучакова //Науковий вісник – Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – № 12 (90). – Одеса: ОДЕУ, 2009. – С. 151-157.

9. Лучакова О.В. Ефективність податкової політики для розвитку малого та середнього бізнесу /О.В. Лучакова // Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. - № 4. – Т. 3(157). – Хмельницький: ХНУ, 2010. – С. 264-266).

10. Лучакова О.В. Система індикаторів оцінки інноваційного розвитку: регіональний аспект /О.В. Лучакова, Т.В. Уманець //Вісник національного університету „Львівська політехніка”: науковий журнал. Проблеми економіки та управління. – № 684. – Львів: НУ „Львівська політехніка”, 2010. – С. 260-268. *(Особисто автором удосконалено систему показників рівня інноваційного розвитку на макро-, мезо- та мікрорівнях, запропоновано та проілюстровано використання методики розрахунку зведеного інтегрального індексу рівня інноваційного розвитку регіону).*

11. Лучакова О.В. Формування системи індикаторів оцінки розвитку малого та середнього бізнесу: регіональний аспект / О.В. Лучакова, Т.В. Уманець // Бізнес Інформ: наук.-інф. журнал. – 5 (2). - Х.: ІД ”ІНЖЕК”, 2010. – С. 76-79. *(Особисто автором запропоновано удосконалену систему показників, які характеризують розвиток малого та середнього бізнесу, та наведено інформаційну спрямованість кожного із інтегральних індикаторів відповідно до певного щабелю методики розрахунку).*

12. Лучакова О.В. Забезпечення стійкого розвитку малого та середнього підприємництва в конкурентному середовищі /О.В. Лучакова //Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. - № 5. – Т. 3(180). – Хмельницький: ХНУ, 2011. – С. 196-199.

13. Дарієнко О.В. Концепція формування системи індикаторів оцінки стійкого функціонування малих та середніх підприємств / О.В. Дарієнко //Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. - № 4. – Т. 3(190). – Хмельницький: ХНУ, 2012. – С. 285-290).

14. Дарієнко О.В. Оцінка стійкості функціонування підприємств малого бізнесу: методичний аспект /О.В. Дарієнко, Т.В. Уманець //Підвищення ефективності діяльності підприємств як чинник удосконалення і модернізації виробництва: Зб. наук. праць Донецького державного університету управління. – Т. XIII. – Вип. 257. – Серія „Економіка”. – Донецьк: ДонДУУ, 2012. – С. 150-158. *(Особисто автором запропоновано механізм управління факторами стійкості функціонування підприємства).*

15. Дарієнко О.В. Інтегральна оцінка стійкості функціонування малого підприємництва /О.В. Дарієнко, Т.В. Уманець // Інновації: збірник наукових праць. – Вип. 51. – Одеса: ІПРЕЕД Нан України, 2012. – С. 352-358. *(Особисто автором запропоновано методичний підхід щодо вимірювання рівнів стійкості функціонування підприємств малого бізнесу в умовах невизначеності за допомогою інтегральних індикаторів та їх ідентифікації до певного класу стійкості функціонування).*

Статті в іноземних виданнях:

16. Лучакова О.В. Мониторинг инновационного развития региона / О.В. Лучакова, Т.В. Уманець // Управление инновациями – 2010: Мат. междунац.

науочно-практ. конф. 15-17.11. 2010г., г. Москва // Под ред. Р.М. Нижегородцева. – М.: ЛЕНАНД, 2010. – 488. – С. 405-411.

Публікації за результатами участі у конференціях:

17. Лучакова О.В. Сучасні тенденції розвитку малого бізнесу: загально-український і регіональний аспекти / О.В. Лучакова // Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання: Зб. мат. ІХ міжнар. наук. конф. студентів та молодих вчених. 9-11.12. 2008р. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – С. 58-61.

18. Лучакова О.В. Оцінка розвитку малого бізнесу та підприємництва регіону за допомогою інтегральних індексів / О.В. Лучакова // Актуальні проблеми розвитку економіки України на макро-, мезо- та мікрорівнях: Мат. Всеукр. студ. конференції (4-5.12. 2008р.). - Тернопіль: Економічна думка, 2008. – С. 100-102.

19. Лучакова О.В. Проблеми розвитку малого бізнесу України / О.В. Лучакова, Т.В. Уманець // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Мат. Міжнар. наук.-практ. конференції (13-15.05. 2009р., м. Київ). – К.: КНТЕУ, 2009. – С. 30-32.

20. Лучакова О.В. Методологічні підходи щодо формування регіональних стратегій розвитку малого бізнесу / О.В. Лучакова, Т.В. Уманець // Бізнес і наука: вектори співпраці: Мат. Міжнар. наук.-практ. бізнес- форуму. Партеніт, 18-22.05. 2009р. – Сімферополь, Таврійський НУ, 2009. – С.112-114.

21. Лучакова О.В. Статистичне забезпечення регуляторної політики розвитку малого бізнесу / О.В. Лучакова // Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання: Праці Десятої міжнар. наук. конф. студентів та молодих учених. - Ч.5. / Ред. кол. Беспалова С.В. та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2009. – С. 71-74.

22. Лучакова О.В. Удосконалення механізму інноваційного розвитку / О.В. Лучакова, Т.В. Уманець / Управління інноваційним розвитком: тези доповідей ІІІ міжнар. наук.-практ. конференції. – Львів: Видавництво НУ „Львівська політехніка”, 2010. – С. 461-463.

23. Лучакова О.В. Методичні підходи щодо оцінки розвитку малого та середнього бізнесу на регіональному рівні // О.В. Лучакова, Т.В. Уманець / Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики: Тези доповідей міжнар. наук.-практ. конференції 27-28.05. 2010р. – Х.: ВД „ІНЖЕК”, 2010. – С. 283-285.

24. Лучакова О.В. Оцінка розвитку малих підприємств на базі системи індикаторів / О.В. Лучакова, Т.В. Уманець // Структурні реформи і трансформації в промисловості: перспективи і пріоритети: тези доп. і повідом. Міжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 17.12. 2010р.) / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк: ІЕП НАН України, 2010. – С. 189-191.

25. Дарієнко О.В. Система індикаторів оцінки стійкого функціонування підприємств малого бізнесу / О.В. Дарієнко // Стратегічний розвиток національної економіки, регіонів і підприємств: Мат. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. 15-17.11.2012 р., м. Донецьк [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://confer-dsum.ucoz.ua/>.

Брошури

26. Лучакова О.В. Розвиток малого підприємництва в Одеській області у 2008р.: Економічна доповідь / О.В. Лучакова, Т.В. Стоянова, Т.В. Уманець та ін. – Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2009. – № 04-09/154 від 27.08.2009р. – 38 с.

27. Лучакова О.В. Розвиток підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності в Одеській області у 2008 році: Економічна доповідь / О.В. Лучакова, Т.В. Стоянова, Т.В. Уманець та ін. – Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2008, – № 04-09/152 від 26.08.2009р. – 29 с.

28. Лучакова О.В. Розвиток малого підприємництва в Одеській області у 2009р.: Економічна доповідь / О.В. Лучакова, О.М. Клименко, Т.В. Уманець та ін. – Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2010. - № 04-09/135 від 25.07.2010р. – 41 с.

29. Лучакова О.В. Розвиток підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності в Одеській області у 2009р.: Економічна доповідь / О.В. Лучакова, Т.В. Даневич, та ін. – Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2010, – № 04-09/210 від 30.08.2010р. – 35 с.

АНОТАЦІЯ

Дарієнко О.В. Діагностування стійкості функціонування підприємств малого бізнесу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Одеський національний економічний університет, одеса, 2013.

На основі комплексного дослідження теоретичних основ забезпечення стійкості функціонування підприємств малого бізнесу, методів та моделей діагностування стійкості функціонування малих та середніх підприємств розроблено теоретико-методичні засади і практичні рекомендації щодо обґрунтування вибору дігностування стійкості функціонування підприємств малого бізнесу.

Найважливішим результатом, що характеризується новизною й аргументованістю є те, що в роботі надано нове рішення в розробці механізмів управління стійким функціонуванням підприємства на базі системно-праксеологічного підходу, на основі якого було розроблено та реалізовано на практиці методика проведення інтегральної оцінки стійкості функціонування підприємства на базі структуроутворюючих чинників зовнішнього і внутрішнього бізнес-середовища в умовах невизначеності та ідентифікації отриманих результатів щодо класів стійкості функціонування. Це дозволяє діагностувати рівень стійкості функціонування підприємств даного регіону та приймати гнучкі управлінські рішення щодо змін зовнішнього та внутрішнього бізнес-середовища, надавати допомогу в процесі розробки пріоритетних напрямків регіональної політики підтримки та стійкого розвитку малих та середніх підприємств і вдосконалити процес їх стратегічного бізнес-планування щодо підвищення ефективності господарсько-виробничої діяльності.

У роботі обгрунтовано концепцію діагностування стійкості функціонування підприємств малого бізнесу шляхом формування системи індикаторів оцінки її рівня; розроблено процедуру інтегральної оцінки стійкості функціонування підприємств малого бізнесу; обгрунтовано й досліджено необхідність використання при цьому таких методів, як: інтегральної та рейтингової оцінки, експертної оцінки, стандартизації та шкалування. Запропоновано авторську класифікацію рівнів стійкості функціонування промислових підприємств відповідно до класів стійкості.

Ключові слова: малий бізнес, стійкість, функціонування, діагностування, інтегральна оцінка, система індикаторів, методи оцінки, моделі стійкості функціонування підприємства малого бізнесу.

АННОТАЦІЯ

Дариенко О.В. Диагностирование устойчивости функционирования предприятий малого бизнеса. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Одесский национальный экономический университет, 2013.

В диссертации исследуются теоретико-методические и научно-практические основы диагностирования устойчивости функционирования малых и средних предприятий.

В работе обосновано концепцию диагностирования устойчивости функционирования предприятий малого бизнеса путем формирования системы индикаторов оценки ее уровня; разработано процедуру интегральной оценки устойчивости функционирования предприятий малого бизнеса; обосновано и исследовано необходимость использования при этом таких методов, как: интегральной и рейтинговой оценки, экспертной оценки, стандартизации и шкалирования. Предложено авторскую классификацию уровней устойчивости функционирования промышленных предприятий относительно классов устойчивости.

В первом разделе диссертационной работы исследованы теоретические основы обеспечения устойчивости функционирования предприятий малого бизнеса (МБ). Изучена парадигма развития категории „Предпринимательство” с позиции предоставления возможностей создания в национальной экономике благоприятной среды для развития малого бизнеса. Проанализирована нормативно-законодательная база, регламентирующая функционирование предприятий МБ, что позволило выявить ее основные изменения относительно стандартов ЕС. Изучен и усовершенствован понятийный аппарат устойчивости функционирования предприятия, дано научное обоснование существенных характеристик неопределенности как специфической особенности предприятия.

Во втором разделе работы выявлены общие черты и существенные отличия в современных методах и методиках оценки устойчивости функционирования предприятия, обоснованы возможности и целесообразность их применения, разработана концепция формирования системы индикаторов оценки устойчивости функционирования предприятий МБ на основе системно-

праксеологического подхода и алгоритм измерения данного уровня на базе интегральных индикторов с учетом неопределенности с дальнейшей идентификацией полученных результатов относительно определенного класса устойчивости.

В третьем разделе представлены методические подходы относительно комплексного анализа структурообразующих факторов устойчивости функционирования предприятий МБ, разработаны гибридные модели оценки уровня их внешней, внутренней и общей устойчивости для пищевой промышленности с учетом неопределенности, приведены результаты оценки данного показателя в разрезе малых и средних предприятий пищевой промышленности Одесской области, что позволило идентифицировать их уровень согласно семи классов устойчивости и разработать приоритетные направления повышения внешней и внутренней устойчивости их функционирования.

Ключевые слова: малый бизнес, устойчивость, функционирование, диагностирование, интегральная оценка, система индикаторов, методы оценки, модели устойчивости функционирования предприятий малого бизнеса.

ANNOTATION

Darienko O.V. Diagnosis of functioning stability of enterprises from small scale business. - On rights of manuscript.

Dissertation on obtainment of scientific level of PhD by specialty 08.00.04 – economy and management of enterprises (by kinds of activity) - Odessa National Economy University, Odessa, 2013.

On the base of complex research of theoretical backgrounds for ensuring of stable functioning of small business, methods and models of diagnosis of sustainability of small and middle enterprises activity are developed theoretic and methodic principles and practical recommends for ground of choice of diagnosis of small scale business functioning stability.

The most important result which is characterized by novelty and reasonableness is that in this work is given new decision in developing of management mechanisms for stable activity of company on the base of system and praxeological method, on background of which has been developed and realized on practice method of integral evaluation of sustainability of enterprise on base of structure forming elements of external and internal business environment in conditions of indefiniteness and identification of achieved results due to classes of functioning stability. It allows diagnosing the level of stability of enterprises functioning in particular region and to make flexible administrative decisions about changes of external and internal business environment, to help in process of developing of prior directions of regional policy of stable development of small and middle enterprises support and to improve process of their strategic business planning for increasing of economic production activity.

This paper justifies the conception of diagnostic the stability of functioning the small business enterprises with the help of indicators system; it develops the procedure of integral estimation of stability of functioning the small business

enterprises; it investigates and grounds the necessity of the using some methods, namely: integral and rating estimation, expert evaluation, standardization and scaling.

It also offers the author's classification of stability levels of industrial enterprises functioning in relation to the classes of stability.

Key words: small business, stability, functioning, diagnosis, integrated evaluation, system of indicators, methods of evaluation, models of functioning stability of small scale business enterprises.

Підписано до друку _____ Зам. _____
Формат паперу 60X84 1/16 обсяг _____ авт. арк.
Тир. _____ прим. ОНЕУ м. Одеса 82, вул. Преображенська, 8